

Tálas István: Néprajz és középiskola. A hódmezővásárhelyi református Bethlen Gábor gimnázium 1937/38. évi értesítője, 32—50. l.

Molnár József: Hajdúnánási határnevek és azok hagyományai. A hajdúnánási református gimnázium 1937/38. évi értesítője, 7—18. l.

Ivánka László és Fehér Ede dr.: A nagykovácsi temető sírjele. A nagykovácsi m. kir. Szabolcs vezér gimnázium 1937/38. évi értesítője, 6—13. l.

Részben külföldi szellemi áramlatok hatására nálunk is tudományos, társadalmi és politikai téren fokozódó érdeklődés mutatkozik a nép és életjelenségei, valamint a nemzeti hagyományok iránt. A mozgalom az iskolai oktatásban is jelentkezik. Az új középiskolai tanterv például földrajzi ismeretek közlése mellett már néprajzot kíván, s a nemzeti tárgyak anyagában egyre inkább teret enged az ezirányú kívánalmaknak. Ilyen körülmények között szerencsésnek kell minősítenünk, hogy éppen a középiskola munkásai foglalkoznak azzal, hogy ezt a gyakorlatban miképpen lehet minél jobban megvalósítani. A szóbanforgó három értekezés közül az első a népi mozgalom új jellegét ismertetve sorra veszi a gimnáziumi tárgyakat a vallástantól a tornáig, nem feledkezve meg a cserkészetről és az osztályfőnöki óráról sem, s azt vizsgálja, hogy a népiség és magyarság hogyan domborítható ki bennük az eddiginél alaposabban. Helyeselnünk kell az eljárását, már csak azért is, mert ezzel azt az egyedüli helyes álláspontot foglalja el, hogy nem külön néprajzot kell tanítanunk, hanem az egyes tárgyakat kell az újkori és alapjában újjászületett néprajz szellemében átalakítanunk. A második értekezés egész más szempontból tarthat számot érdeklődésünkre. Több iskola évi beszámolójában találkozunk ugyanis a gombamódra megnövekedett faluszociográfia körébe sorolható tevékenységgel. A rávonatkozó szakvélemények igen eltérők. Azt hisszük azonban, hogy az olyan irányú munkálkodást, mint amiről a jelzett értesítő számol be, csak helyeselni lehet. Arról van ugyanis szó, hogy az intézet három felsőosztályú növendéke tanári irányítással összegyűjtötte az iskola székhelyének környékén található határnevekkel kapcsolatos népi hagyományokat és szólásmódokat. Ez tehát egyszerű anyaggyűjtés, távol minden politikai vagy nem kívánatos társadalmi jellegű tevékenységtől. Feltétlenül alkalmas arra, hogy a tanulók eszményi síkon találkozzanak a nép fiaival. A harmadik értekezés is érdemes figyelmünkre. Mintául szolgálhat arra nézve, hogy az iskola közvetlen környékén található anyagot, a szülőföld tárgyait és jelenségeit miképpen kapcsolhatjuk be a művészi és a magyarnyelvi oktatásba. Az elismerést érdemlő szerzőknek ez nem az első ilyen bemutatkozásuk. Az említett intézet múltévi értesítőjében jelentkeztek már ilyesfajta dolgozatukkal. A jelenlegi is méltó az előbbihez és éppen ezért hívjuk fel rá dicsérelőleg a nevelők figyelmét. Karl János.

Internationale Zeitschrift für Erziehung. 1938. 4—5. szám.

A 4. számnak öt nagyobb cikke közül három angol; kettő németnyelvű. *A vallás szerepe az Egyesült Államok köznevelésében* (befejező közlemény, angol): az első közleményben a szerző az egyház és a valláscsoportok törté-

netét tárgyalta Észak-Amerika világi hatalmaival való viszonyuk tekintetében. A második közleményben ennek háttérben leírja az amerikai nevelés és iskola elvilágiasodását. A demokrácia érdekében a kezdetben teljesen egyházi, vallásos jellegű nevelés az állam fennhatósága alá került, úgyhogy ma az iskoláknak 80%-át közpénzekből tartják fenn és csak 10%-ot az egyház. A szerző tanulságos példákon szemlélteti, hogy az állam miként igyekezett a szekularizációnak ezt a folyamatát megoldani. Ennek középpontjában egy „merőben világi társadalmi etika“ foglal helyet, amely minden vallásos és felekezeti elemet kizár és a tudományon épül fel. — *Legénység és teljesítmény* (német): a szerző, Bäumlér, a legénység (*Mannschaft*) belső összetételét vizsgálja pedagógiai szempontból, jellemző típusnak a sportbeli csapatot tekinti. A nemzetközi olimpiai mérkőzések azt a hitet kelthették, hogy a csapatnak legfőbb célja a teljesítmény, mert hisz annak a lelke az egyének teljesítménye. Szerzőnk szerint ez téves, mert a kitűzött cél elérésében csupán egy „ideiglenes teljesítménybeli pajtáság“ nyilatkozik meg; élő nevelő értelemben azonban a csapat mást jelent. A siker elérésére nem elegendő egyes tagjainak abszolút teljesítőképessége, mert a sikerben a csapat „szelleme“ érvényesül döntően. Ugyanezen okfejtés alapján egy csapat kapitányát nem a legjobb teljesítmény avatja azzá, hanem jellembeli tulajdonságai. (Ez a felfogás sportkörökben aligha fog helyeslő visszhangot keltetni.) — *Idegen országok tudományos megismerésének feltételei* (angol): a szerző felveti azt a kérdést, vajjon ennek van-e valamilyes módszere, majd komolyan óv az elhamarkodott általánosításoktól, amelyek olyan gyakoriak idegen országok és népek megítélésében és az eleven benyomás révén megmásítják a valóságot. A helyes megismerésnek elengedhetetlen feltételei a megbízható felvilágosítás (információ) kívül az illető ország földrajzának, nyelvének és irodalmának, társadalmi alkátának és faji jellegének tanulmányozása. Az idegen nép lényegébe való mélyebb betekintés azonban csak azáltal válik lehetővé, ha sikerül az idegen nép központi képzeit — pl. a német *Ehre* és az angol *fair play* — saját nemzetünk rokon központi képzeivel összehasonlítani és ezen keresztül sajátos jellegükben megismerni. — *A japán ifjúság nevelésének történeti kialakulása és lényege* (német): az évek sora óta Japánban élő német szerző végigvezet a japán nevelés három történeti szakaszán: a) családban vagy rokonságon belül folyó nevelés, b) a társadalmi (főleg harcos) osztályok keretében gyakorolt nevelés, c) az állam fennhatósága által biztosított „nemzeti nevelés“. A második korszak fejlesztette ki a harcos (*Samurai*) típusát a hűség, magatartás és áldozatkészség erényeivel; ez a mai Japánban is uralkodó. Az 1890-ben meginduló harmadik időszakban (*Meije*) eleinte az európai példákat és kulturális vívmányokat igyekeztek utánozni, majd visszahatásként ráeszméltek a saját művelődésükben és történelmükben rejlő értékekre. Ezidőszertint ennek és a még most is érezhető amerikai—európai szellem befolyásának áthidalása áll homlokterben. — *Eucken és Harris levelezése: érdekes adatok az amerikai—német szellemi kapcsolatok ügyéhez*. Eucken német levélben értesíti és üdvözlí Harrist arról, hogy a jénai egyetem bölcészeti kara tiszteletbeli doktori címmel tüntette ki, amit Harris két angol levélben köszönt meg. Ez a levelezés, jegyzi meg a

közlő, nemes példája két nemzet szellemi kapcsolatainak és mindkét félnek előnyére vált. — A rövidebb közlemények közül említjük a következőket: Német-Ausztria iskolái. Az amerikai iskola jövője. Befolyásolják-e az erdők az amerikai nevelést és jellemet? „Orientáció“ és „Koordináció“ Franciaországban (tájékoztató a középiskoláknak veszedelmes előzönléséről, ennek ellenszereként egy lazább szervezetű új egységes középiskola). A könyvismertetések rovatában *Béla Székely* „Dein Kind“ c. művének pszichoanalitikai irányát kifogásolja az ismertető. A hírek között három helyen (294., 305., 315. l.) néhány sorban rólunk is szó esik.

5. szám: *Az integráció értelme és alkalmazása a nevelésben* c. angol cikk szerzője, Th. Hopkins, a Columbia-egyetem Teachers College pedagógiatanára, az amerikai neveléstani irodalomban sűrűn használt fogalommal ismertet meg. Integráción amott az emberi lénynek egységét, egészét értik, amelyet az „integráló“ nevelés az emberi fejlődés folyamatán keresztül fenntartani és mind az egyénen belül, mind az egyén és a külső kultúra viszonylatában erősíteni igyekszik. A szerző súlyt vet annak kifejtésére, hogy az integrálásban biológiai elképzelésről van szó és az integrálás az embernél mint szerves élőlénynél kiterjesztésben, differenciálásban és újra való egyesülésben nyilatkozik meg. Az európai terminológia az *integráció* helyett a *totalitás* elnevezéshez folyamodik. A. J. Smuts fokföldi szerző *Nevelés és iskola új utakon* c. értekezésében, amelynek alcíme *Egy délafrikai nézetei az európai és északamerikai iskolákról*, azokról a benyomásokról számol be, amelyeket többéves tanulmányi utazásai folyamán Angliában, Németországban és Dániában, úgyszintén az amerikai Egyesült Államokban szerzett. Ez országok iskolai rendszereinek összehasonlító megfigyelője számára, úgymond, leglényegesebb annak a közös jellegnek felismerése, amely szerint a tanító nem éri be azzal, hogy csupán ismeretek közvetítője és tisztviselője legyen, hanem a törekvések hatási lehetőségeinek szélesebb kiterjesztésére irányulnak. Ezzel kapcsolatban a szóbanforgó országok iskolaügyének főleg újabb fejlődését vizsgálja meg, aminek alapján a következő eredményekre jut. Az iskolai építkezések és a tanulók önkormányzata dolgában az Egyesült Államok vezetnek; az iskola és élet kapcsolatára vonatkozó kérdésekben az első hely Németországot illeti meg; az angol és a dán iskolákat elsősorban a széleskörű egészségügyi intézkedések és a tantervekben megnyilatkozó szabadság jellemzik. — D. Miletich gradiskai tanár *a jugoszláv iskolák fejlődéséről* ad rövid összefoglaló képet. Történeti visszapillantásban felsorolja az úttörőket és intézményeiket, amit az ország önállósítása után az iskolaügynek gyorsabb fejlődése követett; főleg német pedagógiai eszmék beszívargása a Lipcseben és Jénában tanuló ifjak útján (Herbart, Rein, Ziller, Dilthey, a XX. század küszöbén Kerschensteiner és a munkaiskola). Befolyást gyakorolt és híveket szerzett még Tolsztoj, Bacon, Spencer. A világháború után itt is, mint egyebütt, a nemzeti irány került homlokterbe. A szerző ezután számbeli adatokkal támogatva és tantervi részletekkel megvilágítva ismerteti az ország nép-, közép-, fő- és szakiskoláit. A füzet élén filozófiai tanulmány olvasható: *Az egyén és az élet összefüggése Dilthey Vilmos filozófijában*. — Kisebb közlemények: A német közép-

iskolák újjászervezése (befejező cikk). Az új német tantervek. Angolország és Wales iskolaügye 1937-ben. Beszámoló a hivatásbeli oktatásügynek Berlinben 1938. július havában megtartott nemzetközi kongresszusáról. Számbeli adatok a tanulók nemzetközi levelezéséről. *kf.*

Élaboration, utilisation et choix des manuels scolaires. Genève, 1938. 164 lap.
A Bureau kiadványainak 59. száma.

Tartalma: a 36—161. lapon a 45 államból beérkezett hivatalos válaszok, a 9—35. lapon ezeknek összefoglaló és áttekinthető feldolgozása a 7—8. lapon közölt kérdések sorrendjében.

I. *A (népiskolai) tankönyvek kiszemelése, megállapítása:* e tekintetben az eljárás felette változatos és két főirányt mutat: *a)* a tanító választását a felügyelőhatóság jóváhagyja, *b)* a minisztérium írja elő, illetőleg engedélyezi az iskolák számára. Egy harmadik (közvetítő) eljárást követnek Ausztráliában és Dél-Amerikában: a tanügyi hatóság minden kötelezettség nélkül tájékoztatja a tanerőket a kiváló tankönyvekről. Az elsőnek említett esetre legszabadabban intézkedik Nagy-Britannia. Az olasz népiskolákban kizárólag „az állam könyvét” használják, ez az osztályok száma szerint öt kötetben jelenik meg és valamennyi tantárgyat felöleli. Németországban is egyetlen olvasókönyv van forgalomban s a minisztérium szerkesztésében és állami kiadásban a különböző vidékek igényeinek megfelelően 22-féle kiadásban jelenik meg. A nálunk szokásos eljárást még számos állam követi (lásd 13. l.). *Mely szervek állapítják meg a tankönyvek jegyzékét?* Nem mindig ugyanazok a közegek. Németországban például a középiskolák számára a miniszter illetékes, a népiskolák tankönyveit pedig a tartományi elnökök írják elő, az olvasó- és hittankönyv kivételével, amelyek szintén a miniszter alá tartoznak. A legtöbb helyen a tanerők bevonásával külön bizottságok működnek vagy a minisztérium által kijelölt bírálók. Legrészletesebb eljárás folyik Romániában, ahol egy 6 szakosztályból álló állandó bizottság működik. *A jegyzékek megállapításának módja:* rendszerint a kiadók vagy a szerzők terjesztik fel a munkákat nyomtatásban vagy kéziratban a minisztériumnak jóváhagyás végett; Németországban az elemi iskolaiakat nyomtatásban, a középiskolaiakat kefelevonatban; Romániában, Észtországban kéziratban. A bírálókat közzététele vagy tilos (pl. Belgiumban), vagy a szerző rendelkezésére áll, aki egy külön bizottsághoz felfolyamodhatik (pl. Észtországban). Több államban a minisztériumok évenként pályázatot hirdetnek tankönyvek megírására és kiadására. *Tiltott tankönyvek:* ezeknek jegyzékét csak néhány minisztérium közli, mások szigorú megtorlásokkal büntetik alkalmazásukat, főleg ha a közrendet és -erkölcsöt veszélyeztetik. Romániában tilos olyan külföldön, idegen nyelven megjelent tankönyvek használata, amelyeknek szelleme rendszerint ellenkezik saját országukéval. Franciaországban csupán az elemi iskolákban tilos tankönyvekről van hivatalos jegyzék. *Az egyes tantárgyak tankönyvei:* rendszerint minden tantárgyra külön tankönyvet használnak, viszont az elemi iskolák számára, főleg az alsó osztályokban, túlnyomók az